

Наукові перспективи
Видавнича група

ВІСНИК науки та
освіти
ISSN 2786-6165 (ONLINE)

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

№10(28) 2024

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська організація
«Християнська академія педагогічних наук України»**

«Вісник науки та освіти»

***(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)***

Випуск № 10(28) 2024

Київ – 2024

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Public organization

"Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

"Bulletin of Science and Education"

*(Series" Philology ", Series" Pedagogy ", Series" Sociology ",
Series" Culture and Art ", Series" History and Archeology")*

Issue № 10(28) 2024

Kiev – 2024

**«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»:
журнал. 2024. № 10(28) 2024. С. 1618**

*Рекомендовано до видавництва Всеукраїнською Асамблеєю докторів наук з державного управління
(Рішення від 31.10.2024, № 15/10-24)*

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022
№ 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології
(спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки
(спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від
23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології
(спеціальність - 035 філологія)**

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, Всеукраїнської асоціації педагогів і психологів з духовно-морального виховання та Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів філології, соціології, науки про освіту, історії, археології, а також, культурології та мистецтвознавства з метою їх впровадження у сучасний науково-освітній простір.

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а, також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходиться застосування тематика наукового журналу

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar

Головний редактор: Гурко Олена Василівна - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна)

Редакційна колегія:

- ✚ Александрова (Верба) Оксана Олександрівна – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри теорії музики Харківського національного університету імені І. П. Котляревського, (Харків, Україна)
- ✚ Афонін Едуард Андрійович - доктор соціологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, (Київ, Україна)
- ✚ Булатов Валерій Анатолійович - старший викладач кафедри дизайну Українського гуманітарного інституту, член спілки дизайнерів України
- ✚ Вакулук Ірина Іванівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- ✚ Волощенко Марина Олександрівна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи, Національний університет "Одеська політехніка" (Одеса, Україна)
- ✚ Вукілова Катерина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Дніпро, Україна)
- ✚ Головна Алла Василівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Гончарук Віталій Володимирович – к.пед.н., старший викладач кафедри хімії та екології «Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини», (м. Умань, Україна)
- ✚ Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- ✚ Колмикова Олена Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- ✚ Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- ✚ Кошетар Уляна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Куриш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- ✚ Линтвар Ольга Миколаївна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

ЗМІСТ

СЕРІЯ «ФІЛОЛОГІЯ»

- Bandrivska N.M., Andriichuk O.B.** 18
THE DEVELOPMENT OF ENGLISH GRAMMAR
- Borolis I.I., Denysenko V.M.** 26
BLENDING AS A MANIFESTATION OF THE FLEXIBILITY AND MOBILITY OF THE ENGLISH LANGUAGE
- Khalabuzar O.A.** 44
ONOMATOPOEIA, SIMILE, METAPHOR, EPITHETS AS THE FEATURES OF LEIGH BARDUGO'S FANTASY WORLDS' CREATION
- Lytvyn S.V., Sikaliuk A.I., Perminova V.A.** 53
LINGUOCULTURAL PARAMETERS OF ARTONYMS
- Minenko O.V., Krichker O.Yu., Yeremeieva N.F.** 67
LEXICAL INNOVATIONS IN THE MODERN UKRAINIAN LANGUAGE WARTIME DISCOURSE
- Riabovol S.L.** 77
THE ADVANTAGES OF TASK-BASED LEARNING AT ENGLISH LANGUAGE CLASSES FOR NON-PHILOLOGICAL FACULTIES STUDENTS
- Бабій І.М., Лушпинська Л.П., Касіянчук В.Ю.** 88
ПОРІВНЯННЯ У ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ СЕРГІЯ ЖАДАНА: СЕМАНТИКА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ
- Безносюк Ю.П.** 103
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗВО: ІНТЕГРАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ У ЛІНГВІСТИЧНУ ОСВІТУ
- Біляцька В.П.** 119
ОСОБЛИВОСТІ СТИЛІЗАЦІЇ В СТРУКТУРІ РОМАНУ ПЕТРА КРАЛЮКА «ДАНИЛО ОСТРОЗЬКИЙ: ОБРАЗ, ГАПТОВАНИЙ БІСЕРОМ»
- Бондаренко О.О.** 132
КОНЦЕПЦІЇ ПОХОДЖЕННЯ Й РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ЛІНГВОІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ (XX- ПОЧ. XXI СТ.)
- Ботвин Т.М., Пилипець О.В., Сидор А.Р.** 147
РОЗВИТОК МЕТОДІВ СТРУКТУРНОЇ ЛІНГВІСТИКИ У ФІЛОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

УДК 811.161.2'373'38:821.161.2'06-3

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10\(28\)-88-102](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10(28)-88-102)

Бабій Ірина Михайлівна кандидат філологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, тел.: (096) 252-00-79, <https://orcid.org/0000-0002-1568-7920>.

Лушпинська Лілія Павлівна кандидат філологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, тел.: (067) 988-87-66, <https://orcid.org/0000-0001-9581-6368>.

Касіянчук Вікторія Юріївна магістрантка, факультет філології і журналістики, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, тел.: (098) 638-85-47, <https://orcid.org/0009-0001-4509-9505>.

ПОРІВНЯННЯ У ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ СЕРГІЯ ЖАДАНА: СЕМАНТИКА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ

Анотація. Мова художніх текстів здавна цікавить науковців. В останні десятиліття особливої актуальності набули дослідження ідіостилю письменника, системи образотворення. У статті предметом розгляду є порівняння у книзі «Цитатник» Сергія Жадана. Поки що творчість письменника більше проаналізовано з літературознавчого погляду, менше вивчено мову творів митця, тому наше дослідження – актуальне.

Мета статті – здійснити структурно-семантичний та функційний аналіз порівнянь у поезії Сергія Жадана, виявити прикметні риси ідіостилю письменника.

Здійснений аналіз семантики порівнянь, виявлених у поетичних творах митця, дозволяє зауважити, що порівняння в поезії Сергія Жадана виражають різні семантичні відношення; найчастіше вони характеризують розмір, форму, колір описуваних предметів та явищ, рідше – звук. Зовсім не виявлено порівнянь, які б характеризували запах. Об'єктами порівняльних конструкцій найчастіше виступають назви тварин, рослин, птахів, явищ природи, предметів, людей, абстрактних понять.

Зазначено, що в поезії Сергія Жадана вжито значно більше сполучникових порівнянь, ніж безсполучникових. Виявлені сполучникові

порівняння найчастіше оформлені як порівняльні звороти та підрядні порівняльні частини у складнопідрядних реченнях. Проведені спостереження дозволяють зазначити, що значно більшу групу становлять порівняльні звороти. З'ясовано, що серед виокремлених безсполучникових порівнянь найпоширенішими є підгрупи порівнянь, виражених іменником в орудному відмінку та описовими зворотами зі словами схожий, подібний, нагадує, здається і под.

У поезії Сергія Жадана порівняння – активний образний засіб, за допомогою якого письменник зображує природу, навколишнє, часто передає психологічний стан ліричного героя. У результаті здійсненого аналізу зазначено, що порівняння в поезії Сергія Жадана в основному розгорнуті, авторські.

З'ясовано, що порівняння – стилістично вагомий образний засіб у поетичному дискурсі Сергія Жадана, вони переважно виконують зображальну та емоційно-експресивну роль. У віршах поета виявлено велику кількість індивідуально-авторських порівнянь.

Ключові слова: порівняння, порівняльна конструкція, суб'єкт порівняння, об'єкт порівняння, безсполучникове порівняння, сполучникове порівняння.

Babii Iryna Mykhailivna Candidate of philological sciences, Associate professor, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2 Махума Kryvonosa St., Ternopil, 46027, tel.: (096) 252-00-79, <https://orcid.org/0000-0002-1568-7920>.

Lushpynska Liliia Pavlivna Candidate of philological sciences, Associate professor, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2 Махума Kryvonosa St., Ternopil, 46027, tel.: (067) 988-87-66, <https://orcid.org/0000-0001-9581-6368>.

Kasiianchuk Viktoriia Yuriivna Master's student of Faculty of Philology and Journalism, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2 Махума Kryvonosa St., Ternopil, 46027, tel.: (098) 638-85-47, <https://orcid.org/0009-0001-4509-9505>.

COMPARISON IN THE POETIC TEXTS OF SERGIJ ZHADAN: SEMANTICS, STRUCTURE, FUNCTIONS

Abstract. The language of artistic texts has interested researchers for a long time. In the last decade, the study of the writer's idiosyncrasy, the system of

image formation has gained special relevance. The subject of the article is a comparison in Serhii Zhadan's book «Tsyatnyk». So far, the writer's work has been analyzed more from a literary point of view, the language of the poet's works has been studied less, so our research is relevant.

The purpose of the article is to carry out a structural-semantic and functional analysis of comparisons in Serhii Zhadan's poetry, to reveal the characteristic features of the writer's idiosyncrasy.

The analysis of the semantics of the comparisons found in the artist's poetic works allows us to note that the comparisons in Serhii Zhadan's poetry express different semantic relations; most often they characterize the size, shape, color of the described objects and phenomena, less often – sound. No comparisons have been found at all that would characterize the smell. The objects of comparative constructions are most often the names of animals, plants, birds, natural phenomena, objects, people, and abstract concepts.

It has been noted that in Serhii Zhadan's poetry there are much more conjunctive comparisons than non-conjunctive comparisons. Identified conjunctive comparisons are designed as comparative phrases and subordinate comparative parts in compound sentences. The conducted observations allow us to note that a much larger group is made up of comparative inversions. It has been found that among the selected non-conjunction comparisons, the subgroups of comparisons expressed by a noun in the instrumental case and descriptive inflections with the words similar, resembles, seems etc. are the most common.

In Serhii Zhadan's poetry, comparison is an active figurative tool, with the help of which the writer depicts nature, the environment, and often conveys the psychological state of the lyrical hero. As a result of the conducted analysis, it was found that the comparisons in Serhii Zhadan's poetry are mainly elaborate, author's.

It has been found that comparisons are a stylistically important figurative tool in Serhii Zhadan's poetic discourse, they mainly have a figurative and emotional-expressive role. There were revealed a large number of individual and authorial comparisons in the poet's poems.

Keywords: comparison, comparative construction, subject of comparison, object of comparison, non-conjunctive comparison, conjunctive comparison.

Постановка проблеми. В останні десятиріччя зростає дослідницька увага до вивчення ідіостилю письменників. «Помітною тенденцією сучасного художнього текстотворення є посилення пошуків шляхів і прийомів індивідуалізації авторського ідіостилю, оновлення лексики, появи формальних ознак дискурсивної нарації» [1, С. 11].

Письменники завжди в пошуку цікавих образів, нових форм та засобів художнього зображення. Особливо оригінальна, свіжа система образотворення в поетичному мовленні. «Поетичне слово в його конкретному лексичному значенні, в багатоманітності асоціативних, переносних значень, нарешті в його музикально-інтонаційних властивостях – складна «матерія» поезії. Діалектична в своїй суті, поезія використовує всі можливості мови для відтворення найскладніших суперечностей життєвих і пізнавальних процесів. Мова поезії – це поєднання слів, що спалахують і осявають свідомість, розкриваючи сутність суперечностей, які стикаються одна з одною і переходять у нову якість, тому-то поетичний образ складний і багатий не просто своєю зовнішньою структурою, але й внутрішнім змістом» [2, С. 9].

У сучасному літературному процесі цікава постать відомого українського поета і прозаїка Сергія Жадана. Його твори – це «міні-картинки буття українського суспільства перших десятиліть ХХІ століття, де поєднані жорсткі реалії з ліричними роздумами, де анархічні вихори переплетені зі звуками «Депеш Мод», де «кур'єри, що приносять добрі новини», іноді плутаються на маршрутах чи то Ефіопії, чи то Америки, чи то України» [3, С. 93]. Дослідники називають Сергія Жадана модерним поетом, творчістю якого захоплюється не одне покоління.

Актуальність дослідження. Вивчення образних засобів у художньому тексті в останні роки набуло особливої актуальності. Різноманітні смислові відтінки та стилістичні функції мають тропи в мові поезій. Цікаві та глибокі образи створюють порівняння в поетичному тексті. Матеріалом для нашого розгляду послужить відома книга Сергія Жадана «Цитатник».

У сучасній філологічній літературі простежуємо значну кількість наукових студій, присвячених розгляду художніх творів митця з літературознавчого боку; поки що значно менше проаналізовано мову творів письменника. Відповідно актуальним є наше дослідження, предметом аналізу якого обрано порівняння в поетичному доробку Сергія Жадана.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній україністиці є чимало наукових праць, присвячених розгляду порівнянь у різних аспектах: структурно-граматичному, семантичному, функційному тощо. Традиційно порівняння розглядають як синтаксичну конструкцію, зокрема порівняльну конструкцію, та як образний засіб (троп).

Порівняння досліджували такі мовознавці, як: І. Кучеренко, С. Рошко, Л. Голоюх, Н. Сологуб, С. Єрмоленко, Л. Пустовіт, Є. Павленко, Г. Сюта, Н. Сидяченко, М. Заборна та ін. У лінгвістиці сформувався також аспект вивчення порівнянь у зв'язку з метафорою, із фразеологією. Фразеологічні порівняння, зокрема, вивчали такі науковці: І. Кучеренко, Л. Овсієнко,

А. Загнітко, Г. Козачук, В.Д. Ужченко, О. Тодор, Н. Баранник, А. Найда та ін. У працях Л. Голоюх, Л. М'яснякіної, І. Бабій розглянуто порівняння як засіб формування індивідуально-авторського стилю.

Мета статті – здійснити структурно-семантичний та функційний аналіз порівнянь у поезії Сергія Жадана, виявити прикметні риси ідіостилу письменника.

Для реалізації зазначеної мети необхідно розв'язати такі **завдання**: 1) виявити порівняльні конструкції в поезії Сергія Жадана; 2) описати семантику суб'єктної та об'єктної частин порівняльних конструкцій; 3) охарактеризувати способи оформлення безсполучникових порівнянь; 4) з'ясувати структурні особливості сполучникових порівнянь; 5) виявити та описати функції порівнянь у поезії Сергія Жадана; 6) виявити індивідуально-авторські порівняння та з'ясувати їхні семантико-функційні особливості.

Виклад основного матеріалу. Порівняння – активний образний засіб зображення світу в художніх текстах. Письменники часто вживають порівняння з різноманітними смисловими навантаженнями. Численну їх кількість простежуємо в поетичному доробку Сергія Жадана.

Як зазначає дослідниця А. Біла, «збірка «Цитатник» рясно насичена уламками різнотипних авторських «я» й може бути порівняна із собором Notre Dame: позбавлена внутрішньої цільності й організована лише фактом свого існування через видавництво. Вершинним у збірці «Цитатник» є однойменний вірш-рефлексія, роздум над змістом власного «я» в контексті історії, культури, загалом часо-простору України» [4, С. 36]. «Цей вірш, на думку дослідників, є політичним віршем, «Жадан тут стає у ряд з класиками – І. Франком («Україна», «Якби»), Є. Маланюком («Варязька балада»), а також з Ю. Тарнавським («У-ра-на»), – не тематичним краєвидом, але об'єднуючою емоцією і гносеологічною настановою – дошукатися для себе відповіді, дістатися дна... Попри трагічно-іронічну тональність... ліричний герой С. Жадана ... звертається не до епатажу і шоку, а до балансування на межі з випробуванням опертя на стабільність» [4, С. 37].

Порівняльні конструкції мають усталену структуру, традиційно науковці виділяють три компоненти: 1) суб'єкт порівняння (те, що порівнюють); 2) об'єкт порівняння (те, з чим порівнюють); 3) підставу для порівняння – ознаку, на основі якої відбувається зіставлення.

Порівняння в поетичних текстах Сергія Жадана різноманітні за семантикою. У результаті проведених спостережень виявлено, що вони виражають такі семантичні відношення:

1) розмір: «довгі майже безкінечні вагони... // як вони губляться мов саламандри між каміннями» [5, С. 108]; «птахам щоб вони вилітали з цієї сльоти // прорізаючи в повітрі довгі борозни // за собою мов шрами» [5, С. 108];

2) форму: «вітер вповзає в небо чорним вужем» [5, С. 97]; «зламаний наче троянда хребет авіатора» [5, С. 77]; «набряклий вишневий хрест // що чимось нагадував щоглу затопленого корабля» [5, С. 25];

3) вагу: «і сніг, ніби пряжене молоко, // Невагомий робиться і легкий» [5, С. 90]; «ці вентилятори важкі птахи в її кімнаті» [5, С. 105];

4) колір, забарвлення предметів: «Оливкове листя, мов зелені згустки повітря, висне над головою» [5, С. 60]; «Курці з пальцями коричневими ніби зіниці хворих жовтухою» [5, С. 77]; «І краплі дощу – темні, мов нафта» [5, С. 6];

5) звук: «Де з блідо-причинної, лункої стелі, // Мов мікрофон, під яким – балачка» [5, С. 36]; «і квилить під брамою змій, ніби покинутий пес» [5, С. 49];

6) дотик: «Теплі циклони, мов слід поцілунку» [5, С. 66]; «І тепла косметика, ніби злива, зволожує йому лице» [5, С. 92];

7) місце: «чорна і нетривка мародерська зоря // спадає за обрій ніби за лінію» [5, С. 109];

8) рухи, дії: «Тіло ж руки мов зрубаний півень // продовжувало битись в конвульсіях» [5, С. 21]; «І гнучкий, мов хребет, В тобі проростає Христос» [5, С. 8]; «автобус... мчав на південь, // Борсаючись, мов риба в дощових потоках» [5, С. 6];

9) час: «і час іде, як загиблий вояк, В чергову атаку, тобто – ніяк» [5, С. 59].

«Користуючись традиційними одиницями поетичної мови, автор при цьому завжди залишає читачеві можливість доповнити їх власними асоціаціями (зоровими, слуховими, тактильними) і простежити, яких змін зазнають такі одиниці в його поетичних мікротекстах» [3, С. 94].

У поетичному доробку Сергія Жадана знаходимо широкий корпус об'єктів порівнянь. У лінгвістиці іменники за семантикою об'єднують у три основні групи: назви осіб, іменники з конкретно-предметним значенням, абстрактні назви. У проаналізованій поезії ми виявили невелику групу порівнянь, об'єктами яких виступають назви людей, вони характеризують діяльність, сімейний стан, уподобання людини тощо: *немов дезертир, як загиблий вояк, ніби коханці, мов дівчина, пастух* та ін. («Старість немов дезертир переховується в підземці» [5, С. 102]).

У велику групу можна об'єднати назви об'єктів порівняльних конструкцій, якими виступають іменники з конкретно-предметним значенням. Вони становлять такі тематичні групи:

1) назви побутових предметів, речей: *мов ніж, мов скриня, мов жорна, мов смолоскипи, ніби антена, ніби пластин, мов постіль, мов губка, мов мікрофон, мов шланг, мов акваріум, ніби нові деталі, мов старі гравюри, наче іграшка, наче м'яч, ніби прапор* та ін. («коли небо

відкривається, *мов скриня*, // прикрашена зображеннями зеленооких дияволів» [5, С. 193]; «Схиблений час розтинає, *мов жорна*, // спільного досвіду темні зерна» [5, С. 55]);

2) назви продуктів харчування: *мов сіль, як сіль у рані, наче білий цукор, наче їжа, мов стравлені харчі, мов жовте масло, мов кавові зерна* та ін. («Під вікнами, *як сіль у рані*, // Потужний звук, що рушить грані» [5, С. 61]; «ще твоя мова світиться *мов кавові зерна в'язка*» [5, С. 139]);

3) назви рідин, напоїв і под.: *мов сік, ніби вино, ніби коньяк, ніби пряжене молоко, як чай, як вода* та ін. («знання поступово вивітрюється *ніби вино* // Лишаючи тільки фарбник алкоголю» [5, С. 98]);

4) назви овочів, фруктів, наприклад: *мов картопля, як виноград, наче розколоти дині, тропічним фруктом, мов яблуко* та ін. («Тож давай, бий в барабан... // стиглий, *як виноград*, чутливий, *ніби антена*» [5, С. 48]);

5) назви ліків: *ніби аспірин* («бо стежка їх біла, а віра тверда, *ніби ще не розведений аспірин*» [5, С. 90]);

6) назви металів, речовин, корисних копалин, предметів: *мов зібганий цинк, наче грифель, мов нафта, наче кисень, ртуть* та ін. («Висне повітря, *мов зібганий цинк*» [5, С. 66]; «Зелень дражлива, *як ртуть*, мов русла вгору течуть» [5, С. 88]);

7) назви одягу, деталей одягу, аксесуарів тощо: *мов намисто, мов сережка* та ін. («життя, воно *як намисто* – // не варто шукати початок» [5, С. 119]; «високо в небі міцно і стисло висло життя, *мов сережка* у вусі» [5, С. 54]);

8) назви будівель, приміщень і под.: *ніби мур, нагадує тюрму, ніби церква, наче стіна* та ін. («Він неприступний, *ніби мур*. // І це нагадує скоріш не дім, але *тюрму*» [5, С. 40]);

9) назви зброї: *мов табельна зброя, наче фугас* та ін. («чистить зуби *мов табельну зброю* і засинає поруч з тобою» [5, С. 73]).

У творах Сергія Жадана нерідко описано природу, рослинний і тваринний світ. Знаходимо порівняльні конструкції, де об'єктну частину становлять назви тварин і рослин, а саме: назви тварин: *мов качка, ніби покинутий пес, мов зрубаний півень, чорним вужем, мов саламандри, мов шур, черв'яком, мов коні* та ін., наприклад: «моя душа, що *мов качка* летить над берегом» [5, С. 167]; «І баби, *мов коні*, під спекою в милі // Іржали до сонця в журбі та розпуці» [5, С. 7]; назви риб: *мов померлі риби, мов коропи, мов мідій, мов риба, мов зловлена риба* та ін., наприклад: «І час вам не в радість бо він обтікає вас *мов коропів*» [5, С. 101]; назви птахів: *птахи, ластівкою, мов навчений птах, мов мандрівний журавель, ніби сойка* та ін., наприклад: «Гелікоптер пролітає, *мов мандрівний журавель*» [5, С. 125]; «ось янгол *ніби сойка* полетів до ручая» [5, С. 139]; назви комах: *ніби*

метелик, мов мухи та ін., наприклад: «можна проходити аж до кінця нати-каючись серцем // *ніби метелик* обличчям на виступи в стінах» [5, С. 113].

В аналізованій книзі «Цитатник» знаходимо вірші пейзажного змісту, котрі містять філософський характер. Природа часто персоналізується, психологізується, оскільки пов'язана з роздумами, хвилюванням, настроєм ліричного героя. «Проте більш показовою для еволюції поетичного письма С. Жадана є урбанізація природи («кріплення важких снігів», «чорного неба масний антрацит»), що веде до домінування в його творах урбаністичної картини світу, неодноразово зауваженого дослідниками» [6, С. 138]. Письменник «провокує мотив хвороби природи як прояв дисгармонії світу, у якому живе ліричний герой: «Теплі циклони, *мов слід поцілунку*, гоять природи розхитаний нерв», «наші водойми, відкриті, *мов рани*, нас роз'єднали» («Серпень, чіпкий, попри те, що мине...»)» [6, С. 138].

Часто об'єктами зіставлень виступають

- назви явищ природи: *мов сніг, ніби злива* та ін., наприклад: «Ти маєш для нього вчорашній хліб, котрий лежить, *мов сніг*» [5, С. 92]; «І тепла косметика, *ніби злива*, зволожує йому лице» [5, С. 92];

- назви рослин, дерев, плодів тощо: *мов контури дерев, наче троянда, мов ламкий очерет* та ін., наприклад: «волога і різка, *мов контури дерев*, // в повітрі застрягає Господня арматура» [5, С. 64]; «зламаний *наче троянда* хребет авіатора» [5, С. 77]; «тихо росте душа, *мов ламкий очерет*» [5, С. 91].

Нерідко письменник уживає порівняння, в яких представлено зіставлення з різними географічними назвами, номінацією водойм, як наприклад: *мов річка, мов русла* («Пливе косяк широкою *річкою*» [5, С. 70]; «Зелень дражлива, як ртуть, *мов русла* вгору течуть» [5, С. 88]).

Ще одну репрезентативну групу становлять назви небесних світил: *ніби зірки, наче небо* та ін., наприклад: «риби *ніби зірки* зависають у ній» [5, С. 106];

«душа... пройде крізь надрізи на моїй шкірі, // крізь шрами, які відкриються, *наче небо*, на моєму тілі» [5, С. 193].

У творах Сергія Жадана «актуалізовано біблійний дискурс... Так, у поезії «Вже не було нікого...» розгортаються алюзії новозавітної історії розп'яття Христа («Його тіло розмазували, *мов жовте масло*, По м'якоті житній хреста»... Власне образ Христа в поезії функціонує як метафора стрижня: «І гнучкий, *мов хребет*, // В тобі проростав Христос» [6, С. 136]. В аналізованій книзі біблійні образи «є складниками світобудови, яке ліричний герой пізнає, переосмислює, як-от у рядках: «...слово Боже воно// як таранька – його смакуєш // проте ним не наситишся» [6, С. 136].

У результаті наших спостережень виявлено групу порівнянь, об'єктами яких виступають релігійні назви, назви божеств, біблійні назви

тощо: *ніби тіло христове, мов гнані апостоли, мов потріпанії біблій, мов янголи, мов тінь хреста, біси та ін.*, наприклад: «*строкаті густі килими які вони розпинають // цвяхами на голих стінах ніби тіло христове*» [5, С. 74]; «*грілося молоко на єврейському ринку // тихе і покірне мов гнані апостоли*» [5, С. 77].

Виокремлені абстрактні назви-об'єкти порівняльних конструкцій можна поділити на такі тематичні групи:

а) назви процесів, дій: *ніби освідчення, мов подих на рівні грудей, ніби плата та ін.*, наприклад: «*Стрімко, мов подих на рівні грудей, // вранішні стигми, планети і числа*» [5, С. 67]; «*Під вечір, коли попускає, і погляди, ніби освідчення*» [5, С. 34];

б) риси характеру, людські якості, психічний стан: *наче харизма, наче душі, мов душі та ін.*, наприклад: «*Дерева, наче душі – темні й голі*» [5, С. 29]; «*Виводиш, наче харизму, // Блаженні першопочатки східного сепаратизму*» [5, С. 96];

в) результат дії, наслідки і под.: *як рани, як шрам, мов слід поцілунку та ін.*, наприклад: «*Теплі циклони, мов слід поцілунку, // гоять природи розхитаний нерв*» [5, С. 66]; «*наші водойми, відкриті, мов рани, // нас роз'єднали*» [5, С. 66];

г) часові назви, політична ситуація і под.: *немов часи, мов політичний режим та ін.*, наприклад: «*всяка риба мов політичний режим // починає псуватися з голови*» [5, С. 56]; «*дрібний щєбінь нагадує часи коли навколо буяв океан*» [5, С. 24].

У сучасній філологічній літературі порівняльні конструкції вчені характеризують за структурними ознаками. Науковці традиційно виділяють безсполучникові і сполучникові порівняння. *Безсполучниковими* є порівняння, у структурі яких відсутні сполучники, наприклад: *плями нагадують кров, щось схоже на цукор*. Якщо ж у побудові порівняльної конструкції беруть участь сполучники, то це *сполучникові* порівняння, наприклад: *міцний як дуб, дівчина як ягідка, червоний як кров, білий як сніг, чорний як смола*. Серед них чисельну групу становлять постійні або фольклорні порівняння на зразок: *дівчина як калина, міцний як дуб*.

Проведені спостереження виявили, що в поезії Сергія Жадана значно більше сполучникових порівнянь, ніж безсполучникових. У поетичних текстах Сергія Жадана простежуємо різні способи граматичного вираження безсполучникових порівняльних конструкцій, а саме:

1) порівняння, виражені орудним відмінком іменника, наприклад: «*твоє сумління ластівкою пролітає над очеретами і автобазою*» [5, С. 126]; «*вітер вповзає в небо чорним вужем*» [5, С. 97];

2) описові порівняльні конструкції, у структурі яких є слова *подібний, схожий*, дієслова *нагадує, здається* і под., наприклад: «*І це нагадує скоріш*

не дім, але *тюрму*» [5, С. 40]; «Сни цих чоловіків схожі на волокна кукурудзи» [5, С. 187];

3) порівняння прикладкового типу, наприклад: «Наповнюючи собою нічну акустику, // Русинки-русалки співають блюзи...» [5, С. 35];

4) порівняння з формами ступенів порівняння прикметників і прислівників, наприклад: «немає нічого *тривалішого* за ці речі // немає нічого *ріднішого* за ці муки» [5, С. 72];

5) порівняння, в яких об'єктом виступає вся предикативна частина, наприклад: «Життя для якого *рулетка*, а світ *діра*» [5, С. 83]; «І деякі дні – *молоді стебла*, здатні повністю міняти структуру. Напружуючи волокна» [5, С. 178].

Здійснений аналіз структурної організації порівняльних конструкцій дозволяє зазначити, що в поезії Сергія Жадана серед безсполучникових порівнянь найпоширенішими є підгрупи порівнянь, виражених іменником в орудному відмінку та описовими зворотами зі словами *схожий, подібний, нагадує, здається* і под. Рідше порівняння оформлені прикладкою, формами ступенів порівняння прикметників і прислівників. Непоширені в мові поета також порівняння, об'єктом зіставлення яких виступає предикативна частина. Зовсім не знайшли порівнянь, які були б оформлені як приєднувальні конструкції.

У поезії Сергія Жадана чисельну групу складають сполучникові порівняння, письменник застосовує різні порівняльні сполучники: *мов, немов, як, наче, ніби, неначе* та ін., найчастіше – *як, мов, немов, ніби, наче*.

У результаті розгляду структурних особливостей визначено, що порівняння може бути виражене: *одним словом*, наприклад: *мов яблуко, мов нафта; словосполученням*, найчастіше прикметниковим, наприклад: *смерть наче білий цукор; сніг, ніби пряжене молоко; реченням*, наприклад: «Загоєні сварки падали в ніч, *як у воду весла*» [5, С. 54].

У поезії Сергія Жадана сполучникові порівняння виражені порівняльним зворотом (найчастіше) та порівняльною підрядною частиною у складнопідрядному реченні. Так, виявлено велику групу порівняльних зворотів, наприклад: «*всяка риба мов політичний режим // починає псуватися з голови*» [5, С. 56]; «*волога і різка, мов контури дерев, // в повітрі застрягає Господня арматура*» [5, С. 64].

Менш частотну групу становлять складнопідрядні речення з порівняльними підрядними реченнями, наприклад: «*Та вже непомітно, як у нору змія, // В тіло вповзала старість*» [5, С. 5].

Порівняльні підрядні речення за структурою можуть бути оформлені як двоскладні та односкладні. У поезії Сергія Жадана виявлено такі приклади речень, де об'єктом виступають односкладні речення, а саме:

- «ні везіння тобі не буде ні заспокоєння хоча ніби так мало статися» [5, С. 78] (підрядне речення є односкладним, безособовим);
- «я завжди гублюсь так ніби маю вивертати кишені» [5, С. 107]; (підрядне речення є односкладним, означено-особовим).

Або двоскладними:

«Так немовби зрушено міст, і кружляє сонце вини,
наче ми спричинили цей ріст мовчазної садовини» [5, С. 85];

«Вони приходять і зупиняються зовсім поруч,
Ніби хтось проводить ножем поруч із обличчям» [5, С. 181].

Крім того, у складнопідрядних реченнях об'єктами порівняльних конструкцій можуть виступати повні і неповні підрядні речення. Наведемо приклади повних речень: «І дивились як срібними сережками легенько похитуються // Прикріплені до їхніх очей сльози» [5, С. 28]; неповних – «Ранкове радіо, ніби пастух для підлітків і жуків» [5, С. 87]; «Теплі вітри мимоволі занесли // смуток у душі, мов мед у соти» [5, С. 55].

«У ліриці С. Жадана помітні стильові коливання в межах неоавангардистської естетики – від експресіоністичних, сюрреалістичних поетикальних елементів у збірках 90-х років до натуралістично-футуристичного письма 2000-х, що ґрунтуються на світоглядних домінантах пошуку місця людини у світі, істинних цінностей у ранній творчості та розчарування у соціальному бутті, викриття його духовного занепаду і, як наслідок, потягу до романтично-героїчної екзотики у подальшій поетичній практиці» [6, С. 143].

У художніх творах Сергія Жадана порівняння виступають активним зображально-виражальним засобом. Автор часто вживає ці засоби з метою увиразнення чи акцентування на певній деталі або рисі зображуваного, а також вираження загального психологічного стану ліричного героя.

В аналізованій книзі «Цитатник», яка вмістила основний масив віршів, Сергій Жадан виділив й охарактеризував домінуючі мотиви, теми своїх поетичних творів, які властиві загалом всій поезії письменника. У цій збірці, як і в інших, автор багато говорить про шлях, життєву дорогу, мандрівки, пошуки себе, свого шляху. Сергій Жадан пише: «Все, як завжди, має виправдання / – Всі дороги – пройдені і зайві, / Всі важкі ранкові прокидання / На порожніх і брудних вокзалах...» ; «Ми розумілися на нашому віці, / мов на таємній і рідкісній грі» [5, С. 67].

Письменник часто описує психологічний стан ліричного героя, який шукає своє місце в житті. При цьому автор застосовує порівняння. Інколи герой перебуває в депресії, розпачі, як наприклад, у вірші «Танго салтівської трупарні»: «На будинку з'являється знак запустіння. // Високосного року гірке насіння залягло на бруківці – / густо, мов пархи. //

Робітничі райони, порожні парки, / *наче кості під гіпсом*, лежать під снігом» [5, С. 63].

Однією з найбільш поширеною функцією порівнянь є зображальна, описова. Багато таких прикладів знаходимо у віршах Сергія Жадана, зокрема, у пейзажних замальовках: «Червень дозрівав, *немов зерно* – рвалась мова і гострішав слух... // Ночі розсипалися піском, та в найменших порухах п'їтьми // Простір, *ніби посуд молоком*, Повнився початком зими» [5, С. 53]; «Зелень *дражлива, як ртуть*, // *мов русла вгору течуть*, // і їхніх розмитих меж нізащо не перепливеш» [5, С. 88].

У творах Сергія Жадана часто порівняння характеризують явища природи, наприклад: «Були дощі. // Потім їх не стало. // Відходили важко, *немов помирать*» [5, С. 17]; «вітер вповзає в небо *чорним вужем* [5, С. 97]. Нерідко автор порівнює описуване з явищами природи, наприклад: «Ти маєш для нього вчорашній хліб, котрий лежить, *мов сніг*» [5, С. 92]; «І тепла косметика, *ніби злива*, зволожує йому лице» [5, С. 92].

У своїх віршах автор подає часові характеристики, описує пору року, день, ніч, наприклад: « і час іде, *як загиблий вояк*, в чергову атаку, тобто – ніяк» [5, С. 59]; «схиблений час розтинає, *мов жорна*, спільного досвіду темні зерна» [5, С. 55].

У результаті здійсненого аналізу виявлено, що порівняння у творах Сергія Жадана найчастіше психологічно навантажені. За допомогою порівнянь автор характеризує внутрішній стан ліричного героя, передає найтонші нотки його настрою, наприклад: «відчуваєш як твоя шкіра *мов засмагою* береться іржею зневіри» [5, С. 10]; «дерева, *наче душі* – темні й голі» [5, С. 29].

Нерідко знаходимо вираження смутку, розпачу персонажів, як наприклад, у таких строфах:

«вологий сплав її єства горішня манна
що гасить всі твої думки *мов тепла повінь*
вже оплітає забуття *мов павутина*» [5, С. 46];

«І ти, *немов сліпий*,
не здатен вибрати між вітчизн і мов» [5, С. 39].

У віршах Сергія Жадана суб'єктами порівняльних конструкцій нерідко виступають абстрактні поняття (назви рис характеру, людських якостей тощо), наприклад: «а *віра* тверда, *ніби ще не розведений аспірин*» [5, С. 90]; «тихо росте *душа*, *мов ламкий очерет*» [5, С. 91]; «знання поступово вивітрюється *ніби вино* *лишаючи тільки фарби алкоголю*» [5, С. 98].

З метою якнайвлучніше передати зображуване, певні риси чи деталі автор уживає кілька порівнянь поруч, як наприклад, в таких контекстах: «Зелень *дражлива, як ртуть*, / *мов русла вгору течуть*, / і їхніх розмитих

меж нізащо не перепливеш» [5, С. 88]; «і виводили армії з міст *ніби літери на папері ніби нафту з білих тканин наче бісів із голови*» [5, С. 100].

На сторінках творів Сергія Жадана знаходимо фразеологічні порівняння. Це такі: «під вікнами, *як сіль у рані*, потужний звук, що рушить грані» [5, С. 61]; «і вже виходячи на сніданок пізніше помічає *ніби між іншим: // тепле повітря сухе повітря*» [5, С. 76].

Зазначимо, що фразеологічні порівняння, виокремлені в поезії Сергія Жадана, в основному видозмінені, трансформовані, наприклад, у фразеологічних словниках є фразеологізм *битися як риба об лід*, тобто «намагатися, силкуватися робити що-небудь складне, непосильне», у вірші письменника знаходимо скорочений варіант *б'ючись мов риба* («і твій язик *б'ючись мов риба // відкладає ікру зради в твоїй горлянці*» [5, С. 12]. Так само: у словнику наявний фразеологізм *витися (звиватися, крутиться і т. ін.) в'юном (лисом)*, тобто «підлещуючись, догоджати кому-небудь, упадати біля когось», а у вірші письменника *звиватися черв'яком* («чи інакше *звиваєшся черв'яком* на гачку власної смерті вилискуєш сережкою в її вусі» [5, С. 22].

Непоширені у віршах Сергія Жадана заперечні порівняння, які традиційно характерні для фольклорних творів. Ми виявили такі приклади тільки у вірші «*нью-йорк – факін сіті*»:

«ніби не вода ніби не витікала не збивала з ніг не холонула на камінні... ніби і справді не лишилось слідів і пам'ять ніби не вода і не холоне глибоко в тілі» [5, С. 78].

Мало знаходимо в поезії порівнянь, які б характеризували зовнішність ліричного героя, портретні деталі. Виявили тільки кілька, як наприклад: «і очі закочуються під повіки *наче згублені іграшки*» [5, С. 78].

Перші збірки Сергія Жадана розкривають особливості авторської поетичної свідомості. Як зазначає дослідниця А. Біла, «по-перше, ґрунтовна розробка урбаністики в найнесподіваніших тематичних і культурологічних перехрещеннях, зокрема занурення в проблему «людина і місто». В цьому відношенні його поезіям властиве інтимне замилювання урбанікою... автор часто звертається до реалістичних образних рядів... По-друге, в «Цитатнику» і в «Генералі Юді» простежуємо схильність до травестування як прийому постмодернізму – поетичного осмислення літературних тем у несподіваному ракурсі... По-третє, в обох збірках спостережена несподівано велика питома вага віршів символічно-алегоричного характеру з виразною трагічно-іронічною тональністю, в яких джерелом алегоризму, як правило, виступає Біблія або готові образні ряди реалізму та авангардизму 20-х» [4, С. 41].

Зауважимо, що мова автора – самобутня, наповнена оригінальними образними засобами. У віршах знаходимо велику кількість індивідуально-авторських порівнянь, наприклад: «твій ранок – довгий і коштовний, / *немов*

збирання урожаю» [5, С. 89]; «тихо росте душа, мов ламкий очерет» [5, С. 91]; «дерева, наче душі – темні й голі» [5, С. 29]; «ці вентилятори важкі птахи в кімнаті» [5, С. 105]; «блиск і ропа підгниваючої системи це ніби зачитані студентські журнали які пам'ятаєш іще з дитинства» [5, С. 79]; «адже слово Боже воно як таранька – його смакуєш проте ним не наситишся» [5, С. 11]; «всяка риба мов політичний режим починає псуватися з голови» [5, С. 56]; «і час іде, як загублий вояк, в чергову атаку, тобто – ніяк» [5, С. 59]; «Ранкове радіо, ніби пастух для підлітків і жуків» [5, С. 87].

Такі порівняння засвідчують оригінальність художньої мови Сергія Жадана. Як виявив наш аналіз, авторських порівнянь значно більше в поетичних творах письменника, ніж звичних, традиційних. Їх уживання поетом свідчать про майстерність ідіостилю письменника.

Висновки. Отже, в поезії Сергія Жадана порівняння – активний образний засіб, за допомогою якого письменник зображує природу, навколишнє, передає психологічний стан ліричного героя. У результаті здійсненого аналізу зазначимо, що порівняння в поезії Сергія Жадана в основному розгорнуті, авторські, виступають стилістично вагомим образним засобом, виконують зображальну та емоційно-експресивну роль.

Мова творів Сергія Жадана – самобутня, наповнена оригінальними образними засобами, яку ще поки що достатньо не вивчено в сучасному мовознавстві. Власне, у всебічному аналізі мови поезії та прози письменника вбачаємо предмет подальших досліджень мовотворчості Сергія Жадана.

Література:

1. Кононенко В. Прагматика художнього тексту: пошуки новостиліу: монографія. Київ; Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2021. 365 с.
2. Пустовіт Л.О. Словник української поезії другої половини ХХ століття: семантико-функціональний аспект: монографія. Київ: УНВЦ «Рідна мова», 2009. 243 с.
3. Козловська «І життя моє котиться, ніби колесо» (образні порівняння в поетичних текстах Сергія Жадана). *Культура слова*. Вип. 86. 2017. С. 93-101.
4. Біла А. Від ломки до ломки: лірика Сергія Жадана. *Слово і час*. 2002. № 1. С. 35-48.
5. Жадан С. Цитатник. Харків: Фоліо, 2009. 215 с.
6. Історія української літератури ХХ – поч. ХХІ ст.: навч. посіб. У 3 т. / за ред. В.І. Кузьменка. Т. 3. Київ: Академвидав., 2017. 544 с.

References:

1. Kononenko, V. (2021). *Prahmatyka khudozhnoho tekstu: poshuky novostyliu: monohrafiia [Pragmatics of artistic text: searches for a new style: monograph]*. Kyiv; Ivano-Frankivsk: Prykarp. nats. un-t im. Vasyliya Stefanyka [in Ukrainian].
2. Pustovit, L.O. (2009). *Slovyk ukrainskoi poezii druhoi polovyny XX stolittia: semantyko-funktsionalnyi aspekt: monohrafiia [Dictionary of Ukrainian poetry of the second half of the 20th century: semantic-functional aspect: monograph]*. Kyiv: UNVTs «Ridna mova» [in Ukrainian].

3. Kozlovska, L. (2017). «I zhyttia moie kotytsia, niby koleso» (obrazni porivniannia v poetychnykh tekstakh Serhiia Zhadana) ["And my life rolls like a wheel" (figurative similes in the poetic texts of Serhiy Zhadan)]. *Kultura slova – Word culture*, 86, 93-101 [in Ukrainian].
4. Bila, A. (2002). Vid lomky do lomky: liryka Serhiia Zhadana [From broken to broken: Serhiy Zhadan's lyrics]. *Slovo i chas – Word and time*, 1, 35-48 [in Ukrainian].
5. Zhadan, S. (2009). *Tsyatnyk [Quotation book]*. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
6. Kuzmenko, V. I. (2017). (Ed.). *Istoriia ukrainskoi literatury XX – poch. XXI st.: navch. posib [History of Ukrainian literature of the 20th century – beginning 21st century: education. manual]*. (Vols. 1-3). Kyiv: Akademydav [in Ukrainian].

Журнал

«Вісник науки та освіти»

*(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 10(28) 2024

Формат 60x90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2.

Видавець:
Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління
Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.